

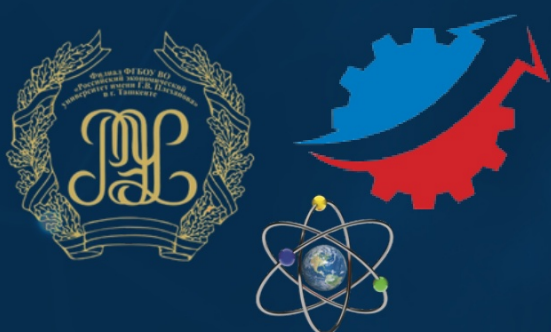
MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

*ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal*

2026-YIL

IYUN/6-SON, V-QISM

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google
Scholar

ISSN INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

OpenAIRE

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, iyun.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

BOJXONA YIG'IMLARINI UNDIRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	10
Jurayev Jonibek Javlijevich	
TOSHKENT SHAHRIDA UY-JOY FONDINING HOZIRGI HOLATI VA BOSHQARUV TIZIMI TAHLILI.....	15
Mamanazarov Oybek Shomurodovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI UCHUN INNOVATSION BANK MAHSULOTLARINI YARATISH VA ULARNI TARG'IB ETISHNI TAKOMILLASHTIRISH	20
Shodmonova Sadoqat Jo'raqobil qizi	
"O'ZBEKISTON MILLIY ELEKTR TARMOQLARI" AJ ENERGETIKA TIZIMINING HUDUDIY RIVOJLANISH YO'NALISHLARI	26
Xakimjanova Surayyo Xabibullayevna	
HUDUDLARNI IQTISODIY RIVOJLANTIRISHDA BUDJETLARARO TRANSFERTLARNING AHAMIYATI	30
Hakimov Feruz Xurshid o'g'li	
GAZNI QAYTA ISHLASH KORXONALARIDA BARQAROR RIVOJLANISH HOLATINING IQTISODIY TAHLILI VA BAHOLASH	36
Kudratkhodjaeva Ziyoda Kamol qizi	
STRATEGIC MANAGEMENT OF HIGHER EDUCATION UNDER CHANGING REGULATORY CONDITIONS	40
Khumoyun Avezov	
INSON KAPITALINI HUDUDIY JOYLASHTIRISH VA YANGI ISH O'RINLARINI YARATISHNING AGLOMERASION-KLASTER MEXANIZMI	45
Yusubboyeva Dinora Quadrat qizi	
TIJORAT BANKLARI O'RTASIDAGI RAQOBAT DARAJASINING STATISTIK VA EKONOMETRIK BAHOSI: RAQOBAT VA MOLIYAVIY BARQARORLIK O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK.....	50
Qulmetov Mansurbek Ro'zmatovich	
BYUDJET TASHKILOTLARIDA ICHKI AUDITDA MUHIMLIK DARAJASINI RISKQA BOG'LIQ HISOBLASH METODIKASI.....	57
Misirov Akbarali Pardaboyevich	
SEYSMIK HUDUDLARDA METALL KONSTRUKSIYALARNING HISOBIIY ISHONCHLILIGI VA EKSPLOATATSION BARQARORLIGINI OSHIRISHNING MUHANDISLIK-METODOLOGIK ASOSLARI	64
Yaxshiboyev Mirolimjon Yaqubjon o'g'li	
RAQAMLI BANK XIZMATLARIDA KIBERXAVF VA UCHINCHI TOMON RISKLARINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	71
Suxrob Narzullayevich Xolmatov	
OLIY TA'LIM TASHKILOTLARIDA MAHSULOT (ISH, XIZMAT) ISHLAB CHIQRISH XARAJATLARI VA ULARNI SOTILISHI HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	77
Xudayberdiyev Nizomiddin Qurbonqulovich	
РАЗВИТИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ КАК ФАКТОР УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА	83
Юлдашева Шохсанам Дилмуродовна	
O'ZBEKISTON TEMIR YO'L TRANSPORTI INNOVATSION SALOHİYATINI BAHOLASH	87
Muradov Bahrom, Masharipov Ma'sud	
HARAKATLANISH JARAYONIDA YO'L-TRANSPORT HODISALARINING KELIB CHIQISHIGA SABAB BO'LUVCHI OMILLAR	92
Umid Sadirdinovich Xolmatov	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARINING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI	98
Xujamatova Shaxlo Abdusalom qizi	

OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA SUN'IIY INTELLEKT ASOSIDA „USTOZ-SHOGIRD“ PLATFORMALARINI JORIY ETISH	103
Madaminov Shoxruxbek Ma'rufjon o'g'li	
VALIKLI JINNING IKKI PICHQOLI TIZIMIDA TOLA AJRATISH JARAYONINING NAZARIY ASOSLARI VA MATEMATIK MODELLASHTIRISH.....	108
Abdugapparova Sh.N., Yuldashev A.X.	
OCHIQ BANKING VA API TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA BANK MAHSULOTLARI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	114
Xujamuratov Abbos Mardonovich	
ISLOMIY IJTIMOYIY MOLIYA VOSITALARINING KICHIK BIZNESNI MOLIYALASHTIRISHDAGI ROLI: INDONEZIYA, MALAYZIYA VA POKISTON TAJRIBASI	119
Voxidov Oybek Roziqovich	
TEXNIKA XAVFSIZLIGI BO'YICHA XODIMLARNI O'QITISH VA BILIMINI BAHOLASH TIZIMI	125
Ashirqulova Qurbonoy, Nurbek Mamatov	
AQLLI SHAHARLARDA TRANSPORT OQIMINI NEYRON TARMOQLARI YORDAMIDA BASHORAT QILISH..	131
Ibragimov Sanjarbek Salijanovich	
ARXITEKTURAVIY LOYIHALASH FANINI O'QITISHDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISH... ..	138
Yusubjonov Jonibek Farxod o'g'li	
NUKUS SHAHRI TURAR JOY MAHALLALARIDA AHOLIGA KO'RSATILADIGAN XIZMATLAR TIZIMINI DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARI	145
Bauetdinov Berdaq Zinatdin o'g'li	
BANKLARDA SUN'IIY INTELLEKTDAN FOYDALANISH: AFZALLIKLARI VA KAMCHILIKLARI HAMDA XORIJ TAJRIBALARI TAHLILI	151
Erkinova Feruza Najmitdinovna	
QURILISH MATERIALLARI ISHLAB CHIQUVCHI KORXONALARNING ISHLAB CHIQUVISH JARAYONLARI TAHLILI.....	156
Fayzullayev Jonibek Mambetsaliy o'g'li	
TEMIR YO'L TRANSPORTIDA TASHILAYOTGAN YUKLAR USTIDAN SAMARALI BOJXONA NAZORATINI TA'MINLASHNING TASHKILIY-BOSHQARUV MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	161
Berdiyev Abbos, Ergashev Qobiljon	
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA BUDJETDAN TASHQARI TUSHUMLAR HISOBINING HAMDA SARFLANISHINING AUDITI	169
Abduraxmonov Saidqosimxon Abduhamid o'g'li	
QASHQADARYO VILOYATIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA ASAL TANNARXINI PASAYTIRISHNING HUDUDIIY JIHATLARI	173
Farmanov Jonibek Ziyadullaevich	
IQTISODIY GLOBALLASHUV SHAROITIDA O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING TASHQI IQTISODIY FAOLIYATINI DIVERSIFIKATSIYA QILISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI.....	179
Toshboboyev Shuxrat Haitkulovich	

IQTISODIY GLOBALLASHUV SHAROITIDA O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING TASHQI IQTISODIY FAOLIYATINI DIVERSIFIKATSIYA QILISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI

Toshboboyev Shuxrat Haitkulovich

Toshkent viloyati iqtisodiyot va moliya
bosh boshqarmasi davlat muassasasi,
Ijtimoiy soha muassasalarini moliyaviy ta'minlash,
ijtimoiy sug'urta jamg'armasi mablag'larini
boshqarish va ijtimoiy sug'urta nafaqalari
to'lovlarini monitoring qilish bo'lim boshlig'i

Abstract: This research paper comprehensively analyzes the issues of diversifying the foreign economic activity of the Republic of Uzbekistan in the context of economic globalization and the international division of labor. Based on statistical data, the study examines foreign trade turnover, the geography of export-import nomenclature, regional and cross-sectional disparities, as well as the processes of attracting foreign investment. Furthermore, scientific and practical recommendations and prospective plans have been developed regarding the enhancement of transport and logistics corridors, the process of accession to the World Trade Organization, and increasing the share of high value-added goods in the export structure.

Keywords: Foreign economic activity, diversification, foreign trade turnover, export nomenclature, international division of labor, foreign investment, transport and logistics corridors, World Trade Organization (WTO).

Annotatsiya: Mazkur tadqiqot ishida O'zbekiston Respublikasining iqtisodiy globallashuv va xalqaro mehnat taqsimoti sharoitida tashqi iqtisodiy faoliyatini diversifikatsiya qilish masalalari kompleks ravishda tahlil qilingan. Ishda tashqi savdo aylanmasi, eksport-import nomenklaturasi geografiyasi, hududiy va tarmoqlararo tafovutlar hamda xorijiy investitsiyalarni jalb qilish jarayonlari statistik ma'lumotlar asosida yoritib berilgan. Shuningdek, transport-logistika yo'laklarini rivojlantirish, Jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lish jarayonlari va eksport tarkibini yuqori qo'shilgan qiymatli mahsulotlar hisobiga oshirish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar va istiqbolli rejalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Tashqi iqtisodiy faoliyat, diversifikatsiya, tashqi savdo aylanmasi, eksport nomenklaturasi, xalqaro mehnat taqsimoti, xorijiy investitsiyalar, transport-logistika koridorlari, Jahon savdo tashkiloti (JST).

Аннотация: В данном исследовании комплексно проанализированы вопросы диверсификации внешнеэкономической деятельности Республики Узбекистан в условиях экономической глобализации и международного разделения труда. На основе статистических данных освещены объёмы внешнеторгового оборота, география экспорта и импорта, региональные и межотраслевые различия, а также процессы привлечения иностранных инвестиций. Кроме того, разработаны научно-практические предложения и перспективные планы по развитию транспортно-логистических коридоров, процессу вступления во Всемирную торговую организацию и увеличению доли продукции с высокой добавленной стоимостью в структуре экспорта.

Ключевые слова: Внешнеэкономическая деятельность, диверсификация, внешнеторговый оборот, номенклатура экспорта, международное разделение труда, иностранные инвестиции, транспортно-логистические коридоры, Всемирная торговая организация (ВТО).

KIRISH

Jahon xo'jaligining hozirgi bosqichi chuqur integratsiyalashuv, ishlab chiqarishning baynalmilallashuvi va raqamli texnologiyalarning jadal kirib kelishi bilan tavsiflanadi. Iqtisodiy globallashuv, bir tomondan, milliy iqtisodiyotlar uchun ulkan imkoniyatlar eshigini ochsa, ikkinchi tomondan, tashqi shoklarga, bozorlardagi narxlar tebranishiga va geosiyosiy xatarlarga nisbatan zaiflikni kuchaytiradi.

Tashqi iqtisodiy faoliyatni diversifikatsiya qilish — bu mamlakatning tashqi savdo hamkorlari doirasini kengaytirish, eksport va import qilinadigan tovarlar hamda xizmatlar turlarini ko'paytirish, shuningdek, xorijiy

investitsiyalar manbalarini tarmoqlar va hududlar bo'yicha tabaqalashtirish jarayonidir. O'zbekiston Respublikasi kabi o'tish davridagi va tashqi savdoga yuqori darajada bog'liq bo'lgan iqtisodiyotlar uchun diversifikatsiya tashqi xatarlarni kamaytirish, makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash hamda raqobatbardoshlikni oshirish kabi strategik vazifalarni hal qiladi.

O'zbekiston Respublikasi so'nggi yillarda o'zining tashqi siyosati va iqtisodiy strategiyasida tub burilish yasab, ochiqlik, pragmatizm va keng ko'lamli xalqaro hamkorlik tamoyillariga asoslangan yangi bosqichga qadam qo'ydi. Jahon bozorlariga integratsiyalashuv, xalqaro mehnat taqsimotida munosib o'rin egallash hamda yirik davlatlar va mintaqaviy birlashmalar bilan o'zaro manfaatli iqtisodiy munosabatlarni o'rnatish mamlakat taraqqiyotining asosiy drayverlaridan biriga aylandi. Shu bilan birga, milliy iqtisodiyotni tashqi xatarlar, global inqirozlar va bozor tebranishlaridan himoya qilish uchun tashqi savdo yo'nalishlari, eksport nomenklaturasi hamda investitsiya manbalarini diversifikatsiya qilish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Mazkur tadqiqot ishida iqtisodiy globallashtirish sharoitida O'zbekiston Respublikasining tashqi iqtisodiy faoliyatini diversifikatsiya qilishning ustuvor yo'nalishlari, mavjud imkoniyatlar va ularni ro'yobga chiqarish mexanizmlari atroflicha tahlil etiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Iqtisodiy globallashtirish sharoitida tashqi iqtisodiy faoliyatni diversifikatsiya qilish, xalqaro mehnat taqsimoti hamda milliy iqtisodiyotni jahon bozoriga integratsiyalash masalalari xorijlik va mahalliy iqtisodchi olimlarning ilmiy ishlarida keng yoritilgan. Mazkur muammoning nazariy va uslubiy asoslarini o'rganish shuni ko'rsatadiki, tashqi iqtisodiy aloqalarni tabaqalashtirish mamlakatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlovchi muhim omil hisoblanadi.

Xorijiy tadqiqotchilardan A. Smit, D. Rikardo, E. Hekxsher hamda B. Olinlarning klassik va neoklassik nazariyalarda xalqaro mehnat taqsimoti hamda qiyosiy ustunliklar konsepsiyasi asoslab berilgan bo'lib, unga ko'ra, har bir mamlakat o'zida mavjud resurslardan kelib chiqib ixtisoslashuvi zarurligi ta'kidlanadi. Zamonaviy olimlardan M. Porter mamlakatning raqobatbardoshligi shunchaki tabiiy resurslarga emas, balki innovatsiyalar, klasterlar va tashqi iqtisodiy faoliyatni diversifikatsiya qilish darajasiga bog'liqligini ilmiy jihatdan asoslab bergan. J. Danningning "eklektik paradigmasi" esa transmilliy korporatsiyalar va to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning tarmoqlar bo'yicha diversifikatsiyalashdagi o'rnini ochib beradi.

O'zbekistonlik olimlardan Sh. Z. Zaynuddinov, A. V. Vahobov, M. Q. Pardayev, B. Yu. Xodiyev, N. K. Ziyadullayev va boshqalarning ilmiy ishlarida o'tish davri iqtisodiyotiga ega bo'lgan mamlakatlarda tashqi iqtisodiy faoliyatni liberallashtirish, eksport tarkibini yaxshilash hamda jahon bozorlariga chiqish yo'llari chuqur tadqiq etilgan. Xususan, professor A. V. Vahobovning ilmiy ishlarida tashqi iqtisodiy faoliyatni tartibga solishning bozor mexanizmlari, eksport salohiyatini oshirish hamda xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning ustuvor yo'nalishlari atroflicha yoritilgan.

Shuningdek, professor N. K. Ziyadullayev o'zining tadqiqotlarida O'zbekistonning MDH davlatlari, Osiyo va Yevropa mamlakatlari bilan iqtisodiy integratsiyasini kuchaytirish, global qiymat zanjirlariga qo'shilish va transport-logistika imkoniyatlarini kengaytirish masalalariga alohida e'tibor qaratgan. Jahon banki, Xalqaro valyuta jamg'armasi (XVJ) hamda Osiyo taraqqiyot banki (OTB) ekspertlarining yillik tahliliy hisobotlarida ham rivojlanayotgan davlatlar uchun tashqi savdo yo'nalishlarini diversifikatsiya qilish tashqi shoklarga qarshi turg'unlikni ta'minlovchi asosiy vosita ekanligi e'tirof etilgan.

Biroq, mavjud ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, jadal o'zgarib borayotgan globallashtirish va raqamli transformatsiyalar davrida O'zbekiston Respublikasining tashqi iqtisodiy faoliyatini diversifikatsiya qilishning yangi zamonaviy mexanizmlari, xususan, elektron tijorat, "yashil" energetika eksporti va yangi transport koridorlaridan foydalanish masalalari yanada chuqur ilmiy asoslashni talab etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida qo'llaniladigan uslubiy yondashuvlar va ilmiy bilish usullari mazkur ishning nazariy va amaliy xulosalarining haqqoniyligini ta'minlashga xizmat qiladi. O'zbekiston Respublikasining tashqi iqtisodiy faoliyatini diversifikatsiya qilish jarayonlarini har tomonlama o'rganishda dialektik yondashuv, tizimli va qiyosiy tahlil, mantiqiy umumlashtirish, shuningdek, statistik va iqtisodiy tahlil usullaridan foydalanildi.

Tizimli yondashuv tashqi iqtisodiy faoliyatni yaxlit tizim sifatida ko'rib chiqib, uning tarkibiy qismlari bo'lgan tashqi savdo, investitsiyalar, transport-logistika va xalqaro mehnat taqsimoti o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik hamda ta'sir mexanizmlarini ochib berishda qo'llanildi. Qiyosiy va tahliliy tushuntirish usulidan O'zbekistonning tashqi savdo geografiyasi, eksport nomenklaturasi va xorijiy investitsiyalar dinamikasining yillar kesimidagi o'zgarishlarini qiyosiy tahlil qilish, shuningdek, rivojlangan va o'tish davridagi boshqa mamlakatlar tajribasini

o'rganishda foydalanildi.

Statistik-iqtisodiy tahlil O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi, Markaziy bank hamda xalqaro moliya institutlarining rasmiy statistik ma'lumotlarini to'plash, ularni guruhlash, vaqt qatorlari tahlili va ko'rsatkichlarni hisoblash orqali empirik bazani shakllantirishda qo'llanildi. Mazkur maqola matnini tayyorlash jarayonida sun'iy intellekt vositalaridan 10 foizgacha foydalanildi. Mantiqiy umumlashtirish va prognozlash usullaridan mavjud muammolarni aniqlash asosida xulosalar chiqarish, shuningdek, kelgusida tashqi iqtisodiy faoliyatni diversifikatsiya qilish va xalqaro mehnat taqsimotidagi ishtirokni kengaytirish bo'yicha ilmiy takliflar va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda foydalanildi. Mazkur metodologik instrumentariyning kompleks tarzda qo'llanilishi tadqiqot natijalarining ishonchligi, xulosalarning asoslanganligi hamda amaliy ahamiyatga egaligini ta'minlaydi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tahlil va natijalar bo'limi O'zbekiston Respublikasining so'nggi yillardagi tashqi iqtisodiy faoliyati, xalqaro mehnat taqsimotidagi o'rni, tashqi savdo hamkorlari geografiyasi va eksport-import tarkibidagi o'zgarishlarni chuqur empirik va statistik tahlil qilishga bag'ishlanadi.

O'zbekiston Respublikasi tashqi iqtisodiy siyosatining liberallashtirish va jahon xo'jalik aloqalariga integratsiyalashuvi natijasida tashqi savdo aylanmasining hajmi va tarkibida keskin ijobiy o'zgarishlar yuz berdi. Xalqaro mehnat taqsimotida milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini ta'minlash yo'lida amalga oshirilgan islohotlar tashqi savdo ko'rsatkichlarining barqaror o'sishini ta'minladi. Statistik tahlillarga ko'ra, mamlakatning tashqi savdo aylanmasi hajmi yildan-yilga kengayib, dunyoning yuzdan ortiq davlatlari bilan o'zaro manfaatli savdo-iqtisodiy aloqalar yo'lga qo'yildi. Biroq, tashqi savdo geografiyasining tahlili shuni ko'rsatadiki, savdo aylanmasining salmoqli qismi hanuzgacha cheklangan miqdordagi an'anaviy yirik hamkor davlatlar hisobiga to'g'ri kelmoqda. Bu holat tashqi bozorlardagi ehtimoliy kon'yunktura tebranishlari yoki geosiyosiy shoklar sharoitida milliy iqtisodiyotning barqarorligiga muayyan xavflarni tug'dirishi mumkin. Shu sababli, tashqi savdo yo'nalishlarini geografik jihatdan diversifikatsiya qilish, xususan, Yevropa Ittifoqi, Osiyo-Tinch okeani mintaqasi, Yaqin Sharq va Janubiy Osiyo davlatlari bilan savdo hajmini izchil oshirish eng ustuvor vazifa bo'lib qolmoqda.

Eksport nomenklaturasining tahlili shuni ko'rsatadiki, mamlakatimiz eksportida tayyor mahsulotlar va xizmatlar ulushi ortib borayotgan bo'lsa-da, xomashyo va quyi bosqichdagi yarim tayyor mahsulotlar salmog'i hamon sezilarli darajada saqlanib qolmoqda. Xalqaro mehnat taqsimotida xomashyo yetkazib beruvchi sifatida qolib ketmaslik uchun eksport tarkibini tubdan transformatsiya qilish zarur. Xususan, paxta tolasini to'g'ridan-to'g'ri sotish o'rniga uni tayyor to'qimachilik va tikuv-trikotaj mahsulotlariga aylantirib eksport qilish, tabiiy gaz va rangli metallarni chuqur qayta ishlab, yuqori qo'shilgan qiymatga ega sanoat tovarlarini ishlab chiqarish hajmini kengaytirish talab etiladi. Shuningdek, so'nggi yillarda IT-xizmatlar, dasturiy ta'minot va raqamli autorsoring xizmatlari eksportining jadal o'sib borayotgani tashqi iqtisodiy faoliyatni tarmoqlar bo'yicha diversifikatsiya qilishda muhim qadam bo'lmoqda.

Transport-logistika va tranzit salohiyatini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonning dengiz portlariga to'g'ridan-to'g'ri chiqish imkoniyati yo'qligi logistika xarajatlarini oshirib, eksport qilinadigan mahsulotlarning oxirgi narxiga ta'sir ko'rsatuvchi asosiy to'siqlardan biridir. Ushbu muammoni hal qilish maqsadida amalga oshirilayotgan "Xitoy – Qirg'iziston – O'zbekiston" temir yo'li qurilishi, Transafg'on koridori hamda Transkaspiy xalqaro transport yo'lagidan foydalanish imkoniyatlari tahlil qilinganda, mazkur loyihalar mamlakatimizni yirik Yevroosiyo tranzit xabiga aylantirishi ko'rinadi. Bu esa yuk tashish vaqtini qisqartirib, transport xarajatlarini sezilarli darajada kamaytirish va tashqi savdo samaradorligini oshirish imkonini beradi.

Xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va ularni tarmoqlar bo'yicha diversifikatsiya qilish jarayonlari ham muhim natijalarni bermoqda. An'anaviy ravishda yoqilg'i-energetika sektori va qazib olish sanoatiga yo'naltirilgan xorijiy sarmoyalar bugungi kunga kelib "yashil" energetika, quyosh va shamol elektr stansiyalarini qurish, qishloq xo'jaligida klaster tizimini rivojlantirish, farmatsevtika va zamonaviy infratuzilma loyihalariga faol jalb etilmoqda. Fors ko'rfazi mamlakatlari (Birlashgan Arab Amirliklari, Saudiya Arabistoni, Qatar) hamda Osiyo davlatlarining investitsiya fondlari ishtirokidagi qo'shma loyihalarining ko'payishi investitsiya manbalarini diversifikatsiya qilish imkonini bermoqda.

Shuningdek, Jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lish yo'lida amalga oshirilayotgan institutsional islohotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, milliy qonunchilikni xalqaro savdo qoidalari va standartlariga muvofiqlashtirish, bojxona rasmiylashtiruv tartib-taomillarini raqamlashtirish va shaffof raqobat muhitini yaratish tashqi iqtisodiy faoliyat ishtirokchilari uchun qulay shart-sharoitlarni yaratib bermoqda. Olib borilgan tahlillar va olingan natijalar O'zbekistonning jahon bozorlaridagi raqobatbardoshligini yanada yuksaltirish uchun keng imkoniyatlar mavjudligini va ularni to'liq ishga solish zarurligini tasdiqlaydi.

O'zbekiston Respublikasining tashqi iqtisodiy faoliyati va diversifikatsiya ko'rsatkichlarining dinamikasi [1] (2022–2025-yillar)

Yillar	Tashqi savdo aylanmasi (mlrd. AQSh dollari)	Eksport hajmi (mlrd. AQSh dollari)	Import hajmi (mlrd. AQSh dollari)	Tayyor mahsulotlar va xizmatlar ulushi (%)	Xorijiy investitsiyalar hajmi (mlrd. AQSh dollari)
2022	50.1	19.3	30.8	44.5	8.1
2023	62.6	24.4	38.2	47.8	10.3
2024	67.2	27.3	39.9	49.5	12.7
2025	81.2	33.8	47.4	52.1	15.5

Taqdim etilgan statistik ma'lumotlar dinamikasi O'zbekiston Respublikasining so'nggi yillardagi tashqi iqtisodiy faoliyatida chuqur va ijobiy o'zgarishlar yuz berganini, xususan, iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish jarayonlari jadal tus olganini yaqqol ko'rsatadi. Tashqi savdo aylanmasining jadal o'sishi 2022–2025-yillar davomida mamlakatning tashqi savdo aylanmasi 50,1 milliard AQSh dollaridan 81,2 milliard AQSh dollariga yetib, sezilarli darajada kengayganini ko'rsatadi. Bu holat O'zbekiston iqtisodiyotining tashqi dunyoga ochiqlik darajasi ortib borayotganidan va global bozorlarga integratsiyalashuv jarayoni tezlashganidan dalolat beradi.

Eksport va import hajmidagi o'zgarishlar shuni ko'rsatadiki, eksport hajmi 19,3 milliard dollardan 33,8 milliard dollarga ko'paygan bo'lsa, import hajmi mos ravishda 30,8 milliard dollardan 47,4 milliard dollarga yetdi. Import hajmining ustunlik qilishi mamlakatda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli modernizatsiya jarayonlari, sanoat korxonalari uchun zamonaviy texnologiyalar, asbob-uskunalar va xomashyo olib kelish ko'lamining kengaygani bilan izohlanadi.

Eksport tarkibining diversifikatsiyasi bo'yicha tayyor mahsulotlar va xizmatlar ulushining barqaror o'sishi eng muhim indikatorlardan biridir. Agar 2022-yilda bu ko'rsatkich 44,5 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2025-yilga kelib 52,1 foizga yetdi. Bu shuni anglatadiki, mamlakat eksportida an'anaviy xomashyo mahsulotlari ulushi qisqarib, yuqori qo'shilgan qiymatga ega bo'lgan tayyor sanoat tovarlari, to'qimachilik, elektrotexnika va turli xizmatlar ulushi ortib bormoqda.

Xorijiy investitsiyalar hajmining kengayishi iqtisodiyotni diversifikatsiya qilishning asosiy moliyaviy manbasi bo'lib, xorijiy investitsiyalar hajmi 2022-yildagi 8,1 milliard dollardan 2025-yilda 15,5 milliard dollarga yetib, deyarli ikki barobar oshdi. Bu esa xalqaro investorlarning O'zbekistondagi islohotlarga bo'lgan ishonchi ortib, sarmoyalar nafaqat qazib olish sanoatiga, balki yashil energetika, infratuzilma va yuqori texnologiyali tarmoqlarga ham yo'naltirilayotganini ko'rsatadi. Umuman olganda, keltirilgan raqamlar O'zbekiston Respublikasining tashqi iqtisodiy faoliyatida diversifikatsiya siyosati o'zining ijobiy natijalarini berayotgani, xalqaro mehnat taqsimotida mamlakatimizning o'rni mustahkamlanib, eksport salohiyati yildan-yilga sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarilayotganini tasdiqlaydi.

2-jadval.

O'zbekiston Respublikasi hududlarining eksport salohiyati va diversifikatsiya darajasi [1] (2025-yil holatiga ko'ra)

Hududlar	Eksport hajmi (mln. AQSh dollari)	Eksportda tayyor mahsulotlar ulushi (%)	Asosiy eksport yo'nalishlari
Toshkent shahri	8 450	68.5	Mashinasozlik, xizmatlar, IT, tayyor kiyim
Toshkent viloyati	5 120	55.2	Rangli metallar, oziq-ovqat, qurilish mollari
Andijon viloyati	4 280	62.1	Avtomobilsozlik, to'qimachilik, meva-sabzavot
Farg'ona viloyati	3 650	48.7	Neft-kimyo, to'qimachilik, qishloq xo'jaligi
Namangan viloyati	2 950	51.4	To'qimachilik, tayyor kiyim-kechak, meva-sabzavot
Samarqand viloyati	3 120	45.8	Oziq-ovqat, qurilish mollari, turizm xizmatlari
Boshqa viloyatlar	6 230	38.6	Qishloq xo'jaligi, xomashyo, xalq hunarmandchiligi

Taqdim etilgan hududiy kesimdagi statistik ma'lumotlar O'zbekiston Respublikasining tashqi iqtisodiy faoliyatini va eksport salohiyatini hududlar bo'yicha diversifikatsiya qilish jarayonlari qanday kechayotganini yaqqol namoyon etadi. Hududlarning iqtisodiy ixtisoslashuvi, sanoatlashuv darajasi va infratuzilma imkoniyatlaridan kelib chiqib, eksport hajmida va tayyor mahsulotlar ulushida sezilarli tafovutlar mavjud.

Toshkent shahri va Toshkent viloyati mamlakatning asosiy iqtisodiy, moliyaviy va logistika markazi sifatida eksport hajmi bo'yicha yaqqol yetakchilik qilmoqda. Xususan, Toshkent shahrining eksport hajmi 8,45 milliard AQSh dollarini tashkil etib, tayyor mahsulotlar va xizmatlar ulushi 68,5 foizga yetgani poytaxtda mashinasozlik, yuqori texnologiyali IT-xizmatlar, moliya va zamonaviy xizmat ko'rsatish tarmoqlari yuqori darajada diversifikatsiya qilinganidan dalolat beradi. Toshkent viloyatida ham rangli metallurgiya, oziq-ovqat sanoati va zamonaviy qurilish materiallari ishlab chiqarish hisobiga eksport hajmi 5,12 milliard dollarni, tayyor mahsulotlar ulushi esa 55,2 foizni tashkil etgan.

Farg'ona vodiysi hududlari, xususan, Andijon va Farg'ona viloyatlari sanoatlashgan klasterlar hamda mashinasozlik-to'qimachilik majmualari orqali tashqi bozorlarga faol integratsiyalashmoqda. Andijon viloyatining 4,28 milliard dollarlik eksport hajmida avtomobilsozlik va yengil sanoat mahsulotlarining ulushi yuqori bo'lib, tayyor mahsulotlar ulushi 62,1 foizni tashkil etgani hududda diversifikatsiya jarayonlari jadal borayotganini ko'rsatadi. Namangan va Farg'ona viloyatlarida ham to'qimachilik, tayyor kiyim-kechak va meva-sabzavot mahsulotlarini qayta ishlash tarmoqlari eksport hajmini barqaror oshirib kelmoqda.

Samarqand viloyati turizm salohiyati, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash va qurilish materiallari ishlab chiqarish tarmoqlari hisobiga 3,12 milliard dollarlik eksport hajmiga ega bo'lib, hududiy iqtisodiyotni tabaqalashtirishda muhim o'rin tutadi. Respublika bo'yicha boshqa viloyatlar guruhida esa eksport hajmi 6,23 milliard dollarni tashkil etib, tayyor mahsulotlar ulushi 38,6 foiz darajasida qayd etilgan. Bu holat ayrim hududlarda xomashyo va qishloq xo'jaligi mahsulotlarining ulushi hali ham yuqoriligini, shuning uchun ushbu hududlarda sanoat klasterlarini rivojlantirish, chuqur qayta ishlash korxonalarini barpo etish va eksport nomenklaturasini diversifikatsiya qilish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar ko'rish zarurligini ko'rsatadi.

Umuman olganda, hududiy tahlil shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda tashqi iqtisodiy faoliyatni diversifikatsiya qilish faqat markaziy hududlar hisobiga emas, balki barcha hududlarning ichki imkoniyatlari, xomashyo bazasi va ishchi kuchi salohiyatini safarbar etish orqali bosqichma-bosqich amalga oshirilmoqda.

Taqdim etilgan davlatlar kesimidagi statistik ma'lumotlar O'zbekistonning tashqi savdo hamkorlari geografiyasi va geografik diversifikatsiya jarayonlarining o'ziga xos xususiyatlarini ochib beradi.

Xitoy va Rossiya mamlakatimizning eng yirik tashqi savdo hamkorlari bo'lib qolmoqda. Xitoy bilan tashqi savdo aylanmasi 14,8 milliard AQSh dollarini tashkil etib, asosan sanoat importi va yuqori texnologiyali uskunalar olib kelishda muhim o'rin tutadi. Rossiya bilan savdo aylanmasi esa 12,5 milliard dollarga yetib, O'zbekiston eksporti uchun asosiy an'anaviy bozorlardan biri hisoblanadi. Bu davlatlarga tayyor to'qimachilik, meva-sabzavot va sanoat tovarlari yetkazib berilmoqda (3-jadval).

3-jadval.

O'zbekiston Respublikasining asosiy tashqi savdo hamkorlari va eksport yo'nalishlari bo'yicha diversifikatsiya ko'rsatkichlari [1] (2025-yil holatiga ko'ra)

Davlatlar / Mintaqalar	Tashqi savdo aylanmasi (mlrd. AQSh dollari)	Eksport hajmi (mlrd. AQSh dollari)	Import hajmi (mlrd. AQSh dollari)	Asosiy eksport tovarlari va xizmatlari
Xitoy	14.8	3.5	11.3	Mis, gaz, to'qimachilik, meva-sabzavot, xizmatlar
Rossiya	12.5	4.6	7.9	To'qimachilik, oziq-ovqat, kimyo sanoati, xizmatlar
Qozog'iston	4.8	1.7	3.1	Qishloq xo'jaligi mahsulotlari, tayyor kiyim, metallar
Turkiya	3.6	1.5	2.1	Paxta tolasi o'rniga ip-kalava, to'qimachilik, mis, xizmatlar
Yevropa Ittifoqi (jami)	6.2	2.4	3.8	GSP+ doirasida to'qimachilik, charm-poyabzal, oziq-ovqat
Boshqa davlatlar	39.3	20.1	19.2	Investitsion asbob-uskunalar, energetika, neft-kimyo tovarlari

Qozog'iston va Turkiya kabi qo'shni hamda mintaqaviy davlatlar bilan iqtisodiy aloqalar izchil rivojlanib, savdo hajmi mos ravishda 4,8 milliard va 3,6 milliard dollarni tashkil etdi. Turkiya bozoriga ilgari xomashyo

(paxta) yetkazib berilgan bo'lsa, hozirgi kunda chuqur qayta ishlangan to'qimachilik va tayyor kiyim-kechak mahsulotlarini eksport qilish ulushi ortib bormoqda. Bu esa eksport nomenklaturasi diversifikatsiyalashganidan dalolat beradi.

Yevropa Ittifoqi mamlakatlari bilan savdo aylanmasi 6,2 milliard dollarga yetdi. Bunda GSP+ (umumlashtirilgan imtiyozlar tizimi) preferensiyalarining amalda ekanligi O'zbekiston korxonalariga Yevropa bozoriga bojxona to'lovlarisiz yoki imtiyozli shartlarda tayyor mahsulotlar (charm-poyabzal, elektrotexnika, meva-sabzavot va to'qimachilik) chiqarish imkonini berib, eksport geografiyasini g'arbiy yo'nalishda kengaytirishda asosiy drayver bo'lmoqda. Boshqa davlatlar (Osiyo-Tinch okeani, Yaqin Sharq va Janubiy Osiyo) guruhining ulushi ham kengayib, umumiy savdo aylanmasida muhim o'rin egallamoqda.

4-jadval.

O'zbekiston Respublikasining tashqi iqtisodiy faoliyatini diversifikatsiya qilishning istiqbolli ko'rsatkichlari va rejalari [1] (2026-2030-yillar prognozi)

Asosiy yo'nalishlar va maqsadli ko'rsatkichlar	2026-yil (prognoz)	2028-yil (prognoz)	2030-yil (maqsadli ko'rsatkich)
Tashqi savdo aylanmasining umumiy hajmi (mlrd. AQSh dollari)	89.0	105.0	125.0 - 130.0
Eksport hajmini 50 mlrd dollarga yetkazish (mlrd. AQSh dollari)	37.5	43.0	50.0 - 52.0
Eksportda tayyor mahsulotlar va xizmatlar ulushi (%)	55.0	59.0	65.0+
JSTga a'zo bo'lish va milliy qonunchilikni to'liq moslashtirish	Yakuniy bosqich	To'liq a'zolik	Integratsiyalashgan boshqaruv
Transport-logistika xarajatlarini eksport narxida qisqartirish (%)	-10.0	-18.0	-25.0

O'zbekiston Respublikasining tashqi iqtisodiy faoliyatini yanada rivojlantirish va chuqur diversifikatsiya qilish bo'yicha oldinga qo'yilgan istiqbolli rejalar mamlakatimiz iqtisodiyotini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarishga qaratilgan.

Tashqi savdo aylanmasini kengaytirish: 2030-yilga kelib mamlakatimizning tashqi savdo aylanmasini 125–130 milliard AQSh dollariga yetkazish, eksport hajmini esa 50 milliard dollardan oshirish asosiy strategik maqsad sifatida belgilangan. Bu vazifa jahon bozorlarida raqobatbardoshlikni kuchaytirishni talab etadi.

Eksport tarkibini tubdan transformatsiya qilish: kelgusi yillarda eksport nomenklaturasini diversifikatsiya qilishni yanada jadallashtirib, tayyor mahsulotlar va xizmatlar ulushini 65 foizdan oshirish ko'zda tutilgan. Xomashyo eksportini bosqichma-bosqich qisqartirib, yuqori qo'shilgan qiymatli sanoat tovarlari, IT-xizmatlar va "yashil" mahsulotlar yetkazib berishni ustuvor yo'nalishga aylantirish rejalashtirilgan.

JSTga to'laqonli integratsiya va logistika: Jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lish jarayonlarini muvaffaqiyatli yakunlash hamda milliy qonunchilikni xalqaro savdo qoidalariga to'liq moslashtirish orqali tashqi bozorlarga chiqishdagi to'siqlarni bartaraf etish ko'zda tutilgan. Shuningdek, yangi transport-logistika yo'laklarini to'liq ishga tushirish hisobiga transport xarajatlarini sezilarli darajada kamaytirish rejalashtirilgan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa va takliflar bo'limi O'zbekiston Respublikasining iqtisodiy globallashtirish sharoitida tashqi iqtisodiy faoliyatini diversifikatsiya qilish, xalqaro mehnat taqsimotida munosib o'rin egallash va yirik davlatlar bilan iqtisodiy munosabatlarni yanada rivojlantirish bo'yicha olib borilgan tahlillar natijasida shakllantirilgan yakuniy ilmiy xulosalar va amaliy tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Olib borilgan tadqiqot va tahlillar natijasida quyidagi asosiy xulosalarga kelindi:

Birinchidan, iqtisodiy globallashtirish va xalqaro bozordagi raqobatning keskinlashuvi sharoitida har qanday ochiq iqtisodiyotga ega davlat kabi O'zbekiston uchun ham tashqi iqtisodiy faoliyatni diversifikatsiya qilish strategik ahamiyat kasb etadi. Tashqi savdo hamkorlari, eksport nomenklaturasi va investitsiya manbalarini tabaqalashtirish tashqi shoklar, bozorlardagi narxlar tebranishi hamda geosiyosiy xatarlarning milliy iqtisodiyotga salbiy ta'sirini minimal darajaga tushirish imkonini beradi.

Ikkinchidan, so'nggi yillarda amalga oshirilgan islohotlar natijasida mamlakatning tashqi savdo aylanmasi sezilarli darajada o'sgan bo'lsa-da, eksport nomenklaturasida xomashyo va past qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlarning ulushi saqlanib qolmoqda. Xalqaro mehnat taqsimotida yuqori qo'shilgan qiymat yaratishga

yo'naltirilgan faol ishtirokni yanada kengaytirish va global qiymat zanjirlariga chuqurroq integratsiyalashish uchun milliy iqtisodiyotni texnologik transformatsiya qilish jarayonlarini izchil davom ettirish muhim ahamiyatga ega.

Uchinchidan, O'zbekistonning dengiz portlariga to'g'ridan-to'g'ri chiqish imkoniyati mavjud emasligi transport-logistika xarajatlarning yuqoriroq bo'lishiga ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, transport yo'laklarini diversifikatsiya qilish va transkontinental tranzit salohiyatini ro'yobga chiqarish mamlakat tashqi iqtisodiy faoliyatining asosiy drayverlaridan biri hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasining tashqi iqtisodiy faoliyatini diversifikatsiya qilish va xalqaro mehnat taqsimotidagi ishtirokini yanada kengaytirish maqsadida quyidagi ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi. Eksport geografiyasini yanada kengaytirish va GSP+ imtiyozlaridan to'liq foydalanish maqsadida Yevropa Ittifoqi bozoriga tayyor to'qimachilik, charm-poyabzal, meva-sabzavot va elektrotexnika mahsulotlarini yetkazib berish hajmini oshirish uchun Yevropa sifat va fitosanitariya standartlarini milliy korxonalarga keng joriy etish ishlarini jadallashtirish hamda Osiyo-Tinch okeani mintaqasi va Yaqin Sharq davlatlari bilan preferensial savdo bitimlarini tuzish mexanizmlarini faollashtirish maqsadga muvofiq.

Eksport tarkibini yuqori qo'shilgan qiymatli mahsulotlar foydasiga o'zgartirish maqsadida xomashyo resurslarini chuqur qayta ishlash asosida tayyor sanoat tovarlari, neft-kimyo polimerlari va iste'mol mahsulotlarini ishlab chiqarishni rag'batlantiruvchi soliq va moliyaviy imtiyozlarni kengaytirish, shuningdek, IT-xizmatlar, dasturiy ta'minot va raqamli autsorsing eksportini qo'llab-quvvatlash bo'yicha maxsus eksport klasterlarini tashkil etish maqsadga muvofiq.

Transport-logistika koridorlarini diversifikatsiya qilishni tezlashtirish yo'lida "Xitoy – Qirg'iziston – O'zbekiston" temir yo'li qurilishi loyihasini izchil amalga oshirish, Transsfg'on temir yo'li hamda Transkaspiy xalqaro transport yo'lagi imkoniyatlaridan foydalangan holda yuk tashish tariflarini maqbullashtirish va tranzit vaqtini qisqartirish bo'yicha qo'shma bitimlarni kengaytirish muhim ahamiyatga ega.

Xorijiy investitsiyalarni ustuvor tarmoqlarga yo'naltirish doirasida to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni an'anaviy xomashyo tarmoqlari bilan bir qatorda "yashil" energetika, raqamli infratuzilma, farmatsevtika va yuqori texnologiyali ishlab chiqarish tarmoqlariga yo'naltirish mexanizmlarini yanada takomillashtirish tavsiya etiladi.

JSTga a'zo bo'lish jarayonlarini izchil davom ettirish uchun milliy qonunchilikni Jahon savdo tashkilotining bitim va qoidalariga muvofiqlashtirish, ichki bozorda adolatli va shaffof raqobat muhitini yanada rivojlantirish, shuningdek, bojxona va sertifikatsiyalash jarayonlarini raqamlashtirish orqali tashqi iqtisodiy faoliyat ishtirokchilarining ma'muriy xarajatlarini kamaytirish imkoniyatlarini kengaytirish maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mirziyoyev Sh. M. O'zbekiston Respublikasi strategik rivojlanish, islohotlar va xalqaro hamkorlikni yangi bosqichga ko'tarish yo'lida. – Toshkent: O'zbekiston, 2023.
2. Vahobov A. V., Xadjibakiev Sh. H., Toshxo'jayev M. M. Jahon iqtisodiyoti va xalqaro iqtisodiy munosabatlar. – Toshkent: Moliya, 2021.
3. Ziyadullayev N. K. O'zbekistonning tashqi iqtisodiy aloqalari: globallashuv va integratsiya muammolari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2022.
4. Zaynuddinov Sh. Z., Pardayev M. Q. Tashqi iqtisodiy faoliyat va uni boshqarish mexanizmlari. – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2020.
5. Porter M. E. The Competitive Advantage of Nations. – New York: Free Press, 1998.
6. Dunning J. H., Lundan S. M. Multinational Enterprises and the Global Economy. – 2nd ed. – Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2008. – 960 p.
7. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. Rasmiy statistik ma'lumotlar [Elektron resurs]. – URL: <https://stat.uz/> (murojaat sanasi: 12.08.2026).
8. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Yillik hisobotlar va rasmiy statistik ma'lumotlar [Elektron resurs]. – URL: <https://cbu.uz/> (murojaat sanasi: 12.08.2026).
9. World Bank. Uzbekistan: economic reviews, reports and statistical data [Elektron resurs]. – URL: <https://www.worldbank.org/en/country/uzbekistan> (murojaat sanasi: 12.08.2026).
10. Asian Development Bank. Uzbekistan: economic data, publications and reports [Elektron resurs]. – URL: <https://www.adb.org/where-we-work/uzbekistan> (murojaat sanasi: 12.08.2026).

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100